

*До спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02
Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова НАН України»
м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 60*

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Гарагонича Олександра Васильовича
«Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств»

подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

Актуальність обраної теми не викликає сумнівів з огляду на те, що розвиток як акціонерної справи, так і акціонерного законодавства в Україні потерпає від перманентних складнощів. Так, значна кількість акціонерних товариств (АТ) виникла на початку 90-х років ХХ ст. у неорганічний спосіб – шляхом сертифікатної приватизації; Україна останньою з пострадянських країн прийняла спеціальний акціонерний закон, однак він виявився далеким від ідеалу; в Україні так і не з'явився повноцінний ринок акцій, що не дозволяє вітчизняним АТ залучати капітали зовнішніх інвесторів, хоч для цього, власне, і призначена організаційно-правова форма АТ; високим рівнем корпоративного управління можуть похвалитися хіба що одиниці великих компаній.

В останні роки з'явилися ознаки того, що правове регулювання акціонерної справи в Україні виходитиме на інший рівень: прийнято ряд законів, спрямованих на наближення акціонерного законодавства України до законодавства ЄС; Верховний Суд активно формує нову практику вирішення корпоративних спорів; 16 червня 2020 р. прийнято у першому читанні проєкт нового Закону України «Про акціонерні товариства».

Упродовж усього часу існування України як незалежної держави правові питання життєдіяльності АТ перебували у полі пильної уваги науковців. З

очевидністю, корпоративне право загалом і акціонерне зокрема є однією з найбільш популярних тем наукових робіт з господарського та цивільного права. Відтак кожен наступний автор-корпоративіст стикається з непростим завданням пошуку власного місця на добре поораній вітчизняній ниві корпоративного права. Втім, на відміну від багатьох інших аспектів правового становища АТ (як-от корпоративне управління, статус акціонерів тощо) *господарська правосуб'єктність АТ* дотепер не виступала предметом самостійного комплексного дослідження. Тимчасом, як слушно зазначає дисертант, здатність АТ брати участь у господарських правовідносинах обумовлюється якраз наявністю у них господарської правосуб'єктності, від якої залежить можливість АТ здійснювати господарську діяльність в якості самостійних суб'єктів, виражати власну волю, набувати і здійснювати господарські права та обов'язки, нести господарсько-правову відповідальність.

Можна погодитися з дисертантом в тому, що нееволюційний шлях формування господарської правосуб'єктності АТ в Україні та постійне ускладнення акціонерного законодавства обумовили низку недоліків сучасного нормативно-правового регулювання відносин за участю АТ.

Загалом, на сьогоднішній день у теорії господарського права відсутня чітка концепція господарської правосуб'єктності АТ, а теоретичні підходи до пояснення сутності та структури господарської правосуб'єктності АТ, її виникнення, реалізації та припинення, природи відносин між АТ і його акціонерами (засновниками) були сформовані до істотного оновлення акціонерного законодавства і потребують глибокого переосмислення. Вищевикладене вказує на актуальність і доцільність наукового дослідження господарської правосуб'єктності АТ, що обумовило вибір теми дисертаційної роботи Гарагонича О.В.

Метою дослідження є побудова цілісної, науково обґрунтованої концепції господарської правосуб'єктності АТ та розроблення на її основі пропозицій щодо вдосконалення господарського законодавства.

Відповідно до визначеної мети поставлено і вирішено такі *завдання*: дослідження історико-правових передумов формування господарської правосуб'єктності АТ; здійснення дослідження господарської правосуб'єктності АТ з виявленням особливостей змістовного та структурного характеру; аналіз та розробка пропозицій щодо вдосконалення правового механізму виникнення господарської правосуб'єктності АТ; з'ясування характеру відносин між засновниками до та після державної реєстрації АТ; виявлення впливу конфлікту інтересів засновників (акціонерів) та АТ на обсяг господарської правосуб'єктності АТ та обґрунтування пропозицій щодо мінімізації шкідливих наслідків таких конфліктів; дослідження господарської компетенції та визначення форми реалізації господарської компетенції АТ; аналіз порядку реалізації господарської компетенції АТ через систему уповноважених органів та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення такого порядку; дослідження правовідносин між АТ і суб'єктами, які виконують функції його органів, та обґрунтування пропозицій щодо уточнення правової природи цих відносин; дослідження реалізації господарської компетенції АТ через систему актів органів АТ та обґрунтування пропозицій щодо таких актів; аналіз реалізації господарської правосуб'єктності АТ у системі господарських відносин та уточнення суб'єктного складу таких відносин; аналіз та доопрацювання правового механізму припинення господарської правосуб'єктності АТ.

Обрані автором методи дослідження дозволили вирішити поставлені завдання на належному рівні. Так, історичний метод дослідження використано під час виявлення історико-правових передумов формування господарської правосуб'єктності АТ. Системно-структурний метод застосовано для дослідження правової природи, поняття, ознак та структурних елементів господарської правосуб'єктності АТ, з'ясування юридичних складів, що опосередковують виникнення та припинення господарської правосуб'єктності АТ. Порівняльно-правовий метод використано при дослідженні особливостей господарської правосуб'єктності АТ у зарубіжних країнах та з'ясуванні сутності

суміжних категорій. Застосування формально-логічного методу сприяло виявленню суперечностей у понятійному апараті, який застосовується у теорії господарського права та актах законодавства, а також дозволило провести логічний, етимологічний і морфологічний аналіз положень ГК України, Закону України «Про акціонерні товариства» та інших нормативно-правових актів, які закріплюють господарську правосуб'єктність АТ. За допомогою логіко-юридичного методу стало можливим формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше в українському праві на основі комплексного дослідження господарської правосуб'єктності АТ запропоновано нові теоретико-практичні положення щодо цілісної, науково обґрунтованої концепції господарської правосуб'єктності АТ, зокрема щодо сутності, структури та особливостей її реалізації, механізмів виникнення та припинення.

Новизна роботи конкретизується у найважливіших науково-теоретичних положеннях, що виносяться на захист, серед яких варто відмітити такі:

обґрунтовано можливі наслідки конфлікту інтересів акціонерів та АТ з урахуванням впливу таких наслідків на господарську правосуб'єктність товариства: обмеження можливостей по реалізації АТ господарської правосуб'єктності; звуження обсягу господарської правосуб'єктності АТ; фіктивність господарської правосуб'єктності АТ; припинення господарської правосуб'єктності АТ;

аргументовано, що в основу подолання суперечностей, які призводять до конфлікту інтересів і впливають на господарську правосуб'єктність АТ, має бути покладено принцип: держава в особі уповноважених органів повинна прагнути того, щоб дотримання інтересів учасників корпоративних відносин, а також загальногосподарського інтересу було вигідним кожному носію інтересу – і акціонерам, як власникам корпоративних прав, і АТ, і його посадовим особам;

запропоновано основні правові засоби забезпечення впровадження та реалізації принципу подолання суперечностей, які призводять до конфлікту інтересів і впливають на господарську правосуб'єктність АТ: запровадження у діяльності АТ корпоративної системи комплаєнсу; затвердження модельного статуту АТ; затвердження модельних внутрішніх документів АТ; запровадження системи виплати дивідендів у разі отримання АТ певної суми прибутку; затвердження типових (для АТ державного і комунального сектору економіки) і примірних (для інших АТ) договорів, пов'язаних з реалізацією господарської правосуб'єктності АТ;

запропоновано порядок передачі повноважень виконавчого органу АТ іншій господарській організації (управляючій компанії), який передбачатиме можливість виконання за рішенням вищого органу АТ повноважень виконавчого органу управляючою компанією на підставі договору, укладеного з товариством.

Дисертант доходить також ряду інших висновків, які характеризуються науковою новизною та великою практичною значущістю.

Встановленню концептуальних рамок дослідження слугує історичний нарис формування господарської правосуб'єктності акціонерних товариств (підрозділ 1.1). Слід погодитися з автором у тому, що Аналіз чинного законодавства України свідчить про наявність як у ГК України, так і в Законі про АТ суттєвих прогалин у регулюванні питань господарської правосуб'єктності АТ. Їх складно заповнити положеннями ЦК України, а тим більше – підзаконних нормативно-правових актів, які мають нижчу юридичну силу. Відтак, уточнення на рівні закону потребує як саме поняття господарської правосуб'єктності, так і його елементів (с.63).

Вдалим є авторське визначення **господарської правосуб'єктності АТ** як передбаченої нормами права здатності АТ бути учасниками господарських правовідносин, а саме, брати участь у правовідносинах, що виникають у сфері господарювання, шляхом реалізації господарської компетенції та набутих суб'єктивних господарських прав і юридичних обов'язків (с.78). Вагомим

результатом є також систематизація елементів юридичного складу, що опосередковує виникнення господарської правосуб'єктності при заснуванні АТ. При цьому доведено, що для правової повноцінності юридичного складу, який є підставою виникнення господарської правосуб'єктності АТ, необхідна не тільки наявність усіх його елементів – юридичних фактів, але і суворе дотримання порядку їх накопичення у юридичному складі.

Цілком погоджуємося з позицією дисертанта, згідно з якою існує необхідність розширення нормативного визначення поняття корпоративних відносин шляхом викладення ч. 3 ст. 167 ГК України у новій редакції: *«3. Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав, у т.ч. відносини, які виникають між засновниками до державної реєстрації акціонерного товариства з приводу виникнення, зміни, реалізації або припинення прав, що засвідчуються акціями створеного товариства»* (с.158).

На виключно позитивну оцінку заслуговує увага автора до господарсько-правової природи корпоративних відносин, яку обґрунтовано: а) належністю АТ до суб'єктів господарювання (зокрема, господарських організацій) та відповідно – складових елементів господарської системи країни; б) поєднанням в корпоративних відносинах між акціонерами та АТ майнових (оплата акціонерами акцій, викуп АТ власних акцій, господарське використання майна товариства, зміна його статутного капіталу та ін.) та організаційних (процедура створення АТ, управління товариством, відносини з уповноваженими державними органами з питань контролю за діяльністю АТ) елементів; в) поєднанням приватних і публічних механізмів нагляду і контролю з боку держави у сфері корпоративних відносин; г) суб'єкти таких відносин в більшості випадків не автономні і нерівноправні; д) притаманністю даним відносинам ознак залежності, контролю, підпорядкування меншості більшості (с. 197-198).

Повністю підтримуємо пропозицію запровадження правового механізму передачі повноважень виконавчого органу АТ іншій господарській організації

(управляючій компанії), у зв'язку з чим пропонується доповнити Закон про АТ ст. 58-1 відповідного змісту (с.238-239), а також обґрунтування відмови від визнання органами АТ так званих «допоміжних органів» (лічильної комісії, президії загальних зборів, секретаріату наглядової ради тощо), які не беруть участі у реалізації господарської компетенції АТ, а лише виконують функції з технічного забезпечення роботи органів АТ: збір бюлетенів під час голосування, підготовку приміщень для проведення засідань відповідного органу тощо.

Значне практичне значення має визначення основних критеріїв, за якими правовідносини між АТ і суб'єктами, які виконують функції його органів, що виникають у процесі корпоративного управління, відмежовуються від трудових правовідносин (таблиця на с. 253).

Цінним для науки господарського права і з точки зору розвитку господарського законодавства є висновок дисертанта про те, що з метою забезпечення узгодження публічних і приватних інтересів оптимальне врегулювання відносин, пов'язаних з припиненням господарської правосуб'єктності АТ та інших господарських організацій, повинно здійснюватися у рамках ГК України (с.350).

Необхідно зазначити, що основоположні концепції, сформульовані автором у першому розділі дисертації, отримали наскрізний розвиток у наступних розділах роботи і мають практичне обґрунтування. Це вирізняє роботу як цілісне оригінальне дослідження, структурні частини якого об'єднані єдиним підходом. Підсумком такого дослідження стало формулювання автором основних положень науково обґрунтованої концепції господарської правосуб'єктності АТ. Не можна не відзначити також високий ступінь конкретизації пропозицій дисертанта щодо удосконалення відповідного законодавства України, які систематизовані у вигляді проекту Закону України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення господарської правосуб'єктності акціонерних товариств в Україні» (Додаток Е).

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження. Усі сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації обґрунтовано дисертантом на основі власних досліджень, підтверджуються проведенням аналізом відповідного законодавства України, міжнародно-правових актів, джерел спеціальної літератури як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, матеріалами судової практики (усього 762 найменування).

Теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації, що містяться в дисертації, з достатньою повнотою викладено у 56 наукових працях, з яких: 1 монографія; 20 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у наукових фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз; 18 статей в інших наукових фахових виданнях; 9 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій та круглого столу; 8 праць, які додатково відображають наукові результати дисертації (у т.ч. 2 колективні монографії, 2 науково-практичних коментаря ГК України).

Основні висновки дисертаційного дослідження було обговорено на науково-практичних конференціях, а саме: IV науково-практичній конференції «Економіко-правові дослідження у XXI столітті: практика застосування Господарського кодексу України і напрямки розвитку правового регулювання господарських відносин (до 7-ої річниці прийняття Господарського кодексу України)» (Донецьк, 2010); III Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Правові проблеми взаємодії держави і бізнесу» (Луганськ, 2012); X Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові дослідження у XXI столітті: загальні проблеми господарського права на сучасному етапі розвитку суспільства» (Донецьк, 2012); IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Гармонізація правових засад підприємництва» (Луганськ, 2014); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання державотворення в Україні» (Київ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей» (Ужгород, 2016); Круглому столі «Актуальні

проблеми господарського права і господарського процесу» (Київ, 2018); Міжнародній науково-практичній конференції «Предмет правового регулювання галузей вітчизняного права» (Київ, 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Верховенство права та правова держава» (Ужгород, 2019).

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що викладені в роботі положення можуть скласти підґрунтя для формування господарсько-правової доктрини про господарську правосуб'єктність АТ та інтенсифікації теоретико-прикладних досліджень правового регулювання створення, діяльності та припинення АТ. Висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані у науково-дослідній та навчальній сферах, законотворчому процесі та у сфері правозастосування.

Положення дисертації використовуються у навчальному процесі в Академії адвокатури України при викладанні дисциплін «Господарське право», «Корпоративне право», «Інвестиційне право» (довідка від 18.11.2019 р. № 51), а також у ДВНЗ «Ужгородський національний університет» при викладанні дисциплін «Господарське право», «Господарське право зарубіжних країн», «Правові основи інвестиційної діяльності» (довідка від 12.11.2019 р. № 4383/01-14).

Результати дисертаційного дослідження отримали практичне впровадження у діяльності Відділу з питань державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців Оболонської районної в місті Києві державної адміністрації (довідка від 15.11.2019 р. б/н), Приватного акціонерного товариства «Ушицький комбінат будівельних матеріалів» (довідка від 18.11.2019 р. № 1049), Приватного акціонерного товариства «Компанія з управління активами «Національний резерв» (довідка від 15.11.2019 р. б/н).

Зауваження до змісту дисертації.

1) З очевидністю, правовому становищу акціонерних товариств в Україні присвячена велика кількість наукових досліджень, про що говорить і сам дисертант. Тому заслуговує на особливе схвалення обрання предметом дослідження господарської правосуб'єктності АТ, яка дотепер не комплексно не

досліджувалася, що забезпечує оригінальність роботи. Однак тут виникають питання: а) чи усе в роботі стосується саме господарської правосуб'єктності АТ; б) чи не залишилися поза увагою якісь важливі аспекти цієї теми.

Уявляється, що не будь-які господарські відносини, що виникають у процесі створення, діяльності та припинення АТ, мають безпосереднє відношення до теми дисертації. Господарська правосуб'єктність «відповідає» за правові зв'язки АТ з зовнішнім світом (правосуб'єктність АТ як можливість участі АТ як самостійного суб'єкта у правовідносинах), на протиположність відносинам всередині АТ. Концептуально дослідження правосуб'єктності має розгортатися за двома основними лініями: а) умови набуття та реалізації правосуб'єктності; б) наслідки невиконання таких умов в тих чи інших відносинах.

Тимчасом як загалом робота слідує зазначеній логіці, зв'язок окремих питань, що в ній розглядаються, з заявленою темою не очевидний. До таких, на мою думку, належать питання про характер відносин між засновниками до державної реєстрації АТ (підрозділ 3.1) та після державної реєстрації АТ (підрозділ 3.2). Принаймні, залежність обсягу чи змісту господарської правосуб'єктності АТ від характеру зазначених відносин автором не висвітлена.

Разом з тим, «гострим» питанням, які виникають внаслідок порушення нормального режиму набуття чи реалізації правосуб'єктності, у роботі приділено відносно мало уваги. Це стосується, наприклад, дійсності вчинених з порушеннями значних правочинів чи правочинів із заінтересованістю, стягнення збитків з керівника товариства, можливості поширення на керівника товариства норм закону щодо представництва (як-от у разі вчинення правочину внаслідок зловмисної домовленості), доведення до стану неплатоспроможності дочірніх підприємств, нерозкриття суттєвої для певного правочину інформації тощо). Дзеркалом таких проблемних питань є судова практика, передусім, практика Верховного Суду, використання якої в роботі, на мою думку, є недостатнім;

2) Робота фактично являє собою спробу дисертанта структурувати й описати відносини за участю АТ в категоріях і поняттях господарсько-правової

доктрини. Такий підхід є, безумовно, виграшним для науки господарського права, оскільки демонструє можливості її категоріально-понятійного апарату. Разом з тим, уявляється, що представлена автором картина правосуб'єктності АТ є значною мірою статичною: автор розглядає чинне на момент написання роботи акціонерне законодавство «як є» та традиційну господарсько-правову доктрину. З роботи важко судити про бачення автором стратегії реформування правового становища АТ. Тимчасом, акціонерне законодавство стоїть на порозі фундаментальних змін, про що свідчить хоча б прийняття Верховною Радою України в першому читанні нового Закону «Про акціонерні товариства».

Про певний догматизм викладу свідчить той факт, що дисертант зупиняється на низці насправді проблемних аспектів теми, однак не позначає їх як проблемні і не розкриває існуючі з приводу цих об'єктів дискусії. Зокрема:

- у підрозділі 2.3 описано формування статутного капіталу АТ як умову набуття ними правосуб'єктності; втім, не піднімається питання про те, чи справді статутний капітал здатен гарантувати інтереси кредиторів, хоч це вельми дискусійно («статутний капітал є лише рядком в балансі»). У цій дискусії можна було б спертися на законодавство ЄС, яке таки визнає за статутним капіталом гарантійну функцію; однак вимоги законодавства України стосовно формування статутного капіталу (як за чинним Законом «Про акціонерні товариства» так і за законопроектом) суттєво жорсткіші, ніж навіть за законодавством ЄС;

- у підрозділі 4.2 («Порядок реалізації господарської компетенції акціонерних товариств через систему уповноважених органів») серед таких органів згадується наглядова рада; втім, роль цього органу у реалізації правосуб'єктності АТ конкретно не розкрито, не йдеться і про те, що власне доцільність існування наглядових рад широко ставиться під сумнів (свідченням чого є позиція з цього приводу законопроекту «Про акціонерні товариства»);

3) Роботу прикрасило б більш глибоке дослідження законодавства ЄС та окремих розвинених країн, які досягли значних успіхів у розвитку корпоративного права. Дисертант вказує, що нагальним питанням, що потребує

обов'язкового вирішення, є адаптація чинного корпоративного законодавства України, до права Європейського Союзу (с.140-141), однак конкретні кроки щодо такої адаптації (наближення) не визначено. Як орієнтири для удосконалення законодавства згадуються (с.130, 227-228) Перша та Друга директиви, які втратили чинність у зв'язку з набранням чинності Директивою 2017/1132 Європейського Парламенту та Ради від 14 червня 2017 року «Про деякі аспекти права товариств». Власне Директива 2017/1132 також згадується в роботі (с.62), однак її предметний аналіз відсутній, хоч окремі розділи цієї Директиви прямо стосуються предмету дослідження (Глава II Розділу I «Інкорпорація та нікчемність компанії та дійсність її зобов'язань», Глава II Розділу IV «Підтримання та зміна капіталу», Розділ II «Злиття та поділи компаній з обмеженою відповідальністю»).

Щодо законодавства окремих зарубіжних країн, то воно могло б бути успішно використане для посилення обґрунтування окремих пропозицій автора (насамперед, пропозиції щодо передачі повноважень виконавчого органу акціонерного товариства управляючій компанії (с. 238-239);

4) Викликає концептуальні заперечення запропоноване дисертантом поняття *легітимації АТ* як «проходження юридичних процедур, **спрямованих на поетапне підтвердження законності входження АТ до сфери господарювання**, набуття ним господарської правосуб'єктності, необхідної для законного здійснення господарської діяльності, і введення до господарського обігу акцій, емітованих товариством» (с.110). Входження АТ до сфери господарювання здійснюється за заявницьким, а не за дозвільним принципом, є проявом реалізації приватної автономії; існує презумпція правомірності дій засновників АТ. Акцентування ж на тому, що держава здійснює «поетапне підтвердження законності входження» створює хибне уявлення про роль держави в цьому процесі. Як на мене, термін «легітимація» доцільно використовувати щодо явищ правової дійсності, легітимність яких первісно не є безспірною, піддається сумніву (легітимація як присвоєння явищу властивості легітимності).

Що ж до господарсько-правової науки, то термін «легітимація» стосовно суб'єкта господарювання походить з робіт тих авторів, які формувалися під впливом радянського права.

Аналогічні заперечення слід висунути щодо зворотного терміну «делегітимація АТ» (с.350). Хоч сам автор і вкладає в цей термін інший зміст, згідно з буквальним тлумаченням, делегітимація – це позбавлення властивості легітимності, що неминуче асоціюється з чимось протиправним (тимчасом як йдеться про звичайне припинення АТ).

Загальний висновок по дисертації. Висловлені зауваження до дисертації є дискусійними, обумовлені складністю наукового дослідження з обраної теми і ніякою мірою не знижують загальної позитивної оцінки дисертації.

Дисертація логічно побудована, а її положення викладені чіткою та грамотною мовою. Зміст дисертації свідчить про вільне володіння автором предметом дослідження, високий професійний рівень та практичний досвід. Викладені в дисертації рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Дисертація О.В. Гарагонича є завершеною науковою працею, що виконана на високому науково-теоретичному рівні. Робота містить обґрунтовані наукові та практичні результати в галузі науки господарського права, спрямовані на нове розв'язання наукової проблеми, що полягає в розробленні науково обґрунтованої концепції господарської правосуб'єктності акціонерних товариств.

Оформлення дисертації та її автореферату повністю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. Публікації в достатній кількості опубліковано у виданнях, визначених МОН України для оприлюднення положень дисертацій. Наукові результати, за якими здобувач захистив кандидатську дисертацію, не виносяться на захист докторської дисертації.

Дисертаційна робота Гарагонича О.В. «Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств» відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. Автореферат дисертації повністю відображає положення дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 56 наукових працях, з яких: 1 монографія; 20 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у наукових фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз; 18 статей в інших наукових фахових виданнях; 9 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій та круглого столу; 8 праць, які додатково відображають наукові результати дисертації (у т.ч. 2 колективні монографії, 2 науково-практичних коментаря ГК).

Викладене вище дозволяє дійти висновку, що за своїм змістом і науковою новизною дисертація «Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор – Гарагонич Олександр Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарського права
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

В.В. Посинок

